

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Łaskami słynąca figura M. Bożej
w Rywałdzie Królewskim

R. IX: 2011
Data odczytu: 19.10.2011

Nr 28 (297)
Data wydania: 19.10.2011

=====

857. spotkanie

Edward Wiśniewski

Sanktuarium Maryjne w Rywałdzie Królewskim

Na trasie łączącej Grudziądz z Brodnicą, a ściślej między Radzynielem Chełmińskim a Jabłonowem Pomorskim znajduje się wieś Rywałd (3 km od Radzynielem Chełmińskiego). Jadąc z Radzynielem do Jabłonowa – po prawej stronie jest Rywałd Królewski, a po lewej stronie – Rywałd Szlachecki.

Pierwsza wzmianka o tych miejscowościach pochodzi z 1312 r., kiedy komtur radzyński nadał sołtysowi wg prawa chełmińskiego 54 łany gruntu, a plebanowi – 4 łany.

W Rywałdzie Królewskim w 1319 r. pobudowano kościół drewniany; powstała parafia p. w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, którą wydzielono z parafii w Radzynielem Chełmińskim.

Księga szkód z 1414 r. wymienia straty: 19 ornatów, 4 księgi i 4 dzwony.

Założenie parafii było związane z gotycką figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus. Wg miejscowej tradycji wyrzeźbił ją snycerz, członek załogi krzyżackiej na zamku w Radzynielem Chełmińskim. Miała być umieszczona na stałe w niszy kaplicy zamkowej. Stamtąd – wg tradycji została przeniesiona w niewyjasniony sposób do Rywałdu, gdzie zbudowano początkowo kaplicę a następnie kościół. Figura ta o wysokości 74 cm, wydrążona od tyłu, przedstawia postać Matki Bożej siedzącej na ozdobnym tronie z wyprofilowaną poduszką.

Na lewym ramieniu Matki Bożej znajduje się na wpół stojące Dzieciątko Jezus przyjmujące jabłko.

Perspektywę uwidaczniają misternie zaznaczone linie fałdów płaszcza i płaska twarz o wysokim czole tak Matki jak i Dzieciątka. Całość pokrywa różna kolorowa polichromia. Figurka ta, o wysokiej klasie artystycznej, zaliczana do gotyckich t. zw. „Pięknych Madonn Tronujących”, która około lat dziewięćdziesiątych XV wieku należała do najwybitniejszych typów ikonograficznych zwanych także „Madonna na Majestacie”. W latach 1454-1466, w czasie wojny 13-letniej kościół został poważnie zniszczony. W czasie powstania protestantyzmu w XVI w. i nadaniu protestantom w 1569 r. przywileju religijnego przez króla Zygmunta Augusta, wiele kościołów katolickich zamieniono na zbory protestanckie. Kościół w Rywałdzie Królewskim pozostał katolicki.

Około 1790 r. wybudowano na poprzednim miejscu – drugi kościół z drewna zrębowego i umieszczono w nim figurę. Podczas wojen szwedzkich 1626-1629 i 1655-1660, cho-

ciaż świątynia została poważnie zniszczona, to kult Matki Bożej dalej się rozwijał. Świadczą o tym niektóre wota z XVII w., jak i opisy cudów z tego okresu.

W 1667 r. w sprawozdaniu z wizytacji kanonicznej – ks. Jan Strzesz opisuje wskrzeszenie chłopca. Zrozpaczeni rodzice chłopca zwlekali z pogrzebem i ze zmarłym synem udali się do Matki Bożej Rywałdzkiej. Figura znajdowała się wtedy w kościele parafialnym w Radzynie Chełmińskim. W obecności proboszcza, ks. Łukasza Pilczewskiego, chłopiec przed obliczem łaskami słynącej Madonny ożył. Ks. Ł. Pilczewski opisał to wydarzenie w księdze cudów, a wizytator ks. Jan Strzesz uwiarygodnił to w protokole.

Po zniszczeniach wojennych, w 1693 r. biskup chełmiński Kazimierz Jan Opaliński przyłączył zdeorganizowaną parafię w Rywałdzie do pobliskiego Bursztynowa. W latach 1685-1698 zbudowano nowy kościół – trzeci z kolei, którego fundatorem był ówczesny kasztelan chełmiński Sebastian Czapski. Konsekracji dokonał w 1698 r. sufragan chełmiński, biskup Tomasz Skotnicki. Za patrona świątynia otrzymała św. Sebastiana, dla upamiętnienia imienia fundatora. Kościół był też drewniany, ale okazał się niewystarczający i sukcesor fundatora Piotr Czapski, kasztelan chełmiński rozpoczął budowę w 1710 r. nowej, trójnawowej świątyni, murowanej w stylu romańsko-barokowym. Budowę ukończono w 1733 r. i przetrwała do dziś.

W 1747 r. do Rywałdu przybyli pierwsi kapucyni z Warszawy i dnia 8 II 1748 biskup Leski przekazał im nie wykończony kościół, odpowiadający surowym przepisom ubóstwa zakonu. Przerobiono m. in. ołtarz główny, umieszczając po bokach zamykane otwory okienne dla chóru zakonnego i umieszczono nad nimi rzeźby św. Grzegorza i Sebastiana. Dobudowano kruchtę i nad nią umieszczono wnękę z łukiem, z falistym gzymsem, w której umieszczono kopię cudownej rzeźby Matki Bożej Rywałdzkiej. W pierwszych latach obecności kapucynów zbudowano także zasuwę, zasłaniającą cudowną figurę Matki Bożej, a Szymon Czechowicz namalował na niej obraz Matki Bożej Szkaplerznej.

Burzę dziejową przetrwała monstrancja z rzeźbą św. Franciszka z Asyżu – fundacji rodziny Czapskich, wykonana w 1753 r. przez paryskiego złotnika L. Leguarda, oraz rokokowa puszka z 1771 r. zdobiona emaliowanymi medalionami.

Po prawie 100 letniej obecności kapucynów, wg zarządzenia zaborcy pruskiego, w dniu 13 X 1824 r. nastąpiła kasata zakonu

Formalne przekazanie duchowieństwu katolickiemu nastąpiło dopiero w 1875 r., kiedy pierwszy proboszcz ks. Jan Lipiński zbudował na cmentarzu drewnianą dzwonnice i umieścił tam dwa dzwony: jeden odlany w 1593 r. a drugi w 1664 r. Sprowadzone one zostały z kościoła w Bursztynowie.

W okresie międzywojennym XX w. tj. 1920-1939 r. Matka Boża zyskała miano Matki Boskiej Cygańskiej. W 1930 r. miało tu miejsce uzdrowienie konającego dziecka. Matka chorego dziecka, cyganka, z wdzięczności za jego uzdrowienie odcięła swój długi, czarny warkocz i złożyła go jako wotum. Z włosów stworzono perukę na głowę figury. Ale z biegiem czasu włosy z peruki zniszczyły się. Dziś rzeźba ma włosy wymalowane w drewnie i polichromowane. Od tamtego czasu Matkę Boską Rywałdzką przyjęli Romowie za swoją patronkę. W 1947 r. przybyli tu z królem Kwiekim, by podziękować Matce Najświętszej za uratowanie części swego narodu od zagłady.

Wracając do czasów okupacji, to Niemcy zaadoptowali budynek poklasztorny na szpital wojskowy. Uciekając z Rywałdu, Niemcy zabrali z sobą cenniejsze przedmioty kultu religijnego, złote korony z figury Matki Bożej i srebrne wota.

Powojenny proboszcz ks. Alfons Tęgowski ubytek koron uzupełnił wyrobami ze szlachetnej stali, uporządkował budynki klasztorne i gospodarcze, odnowił organy, uporządkował cmentarz budując m. in. grotę Matki Boskiej z Lourdes.

W 1946 r. zaproponowano, poprzez biskupa diecezji chełmińskiej Kazimierza Józefa Kowalskiego objęcie obiektu przez zakon kapucynów i tak, dnia 13 I 1947 r. – po 120 latach

przybył do Rywałdu pierwszy zakonnik o. Klemens Kulesza. Od tego czasu, dnia 8 września każdego roku w dzień Narodzenia Matki Bożej przybywają tu pątnicy, nawet z odległych miast jak Gdańsk, Bydgoszcz, Toruń, Grudziądz.

W dniach 26 IX – 11 X 1953 przebywał tu jako więzień Służby Bezpieczeństwa PRL Prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński. W jego celi urządzono Salę Pamięci Prymasa Tysiąclecia, gromadząc w niej książki, listy pasterskie Prymasa, jego sutannę z pasem, piuskę i biret. W latach 1970-1972 wykonano gruntowną renowację świątyni, m. in. położono nową posadzkę z kilku kolorowych płyt marmurowych, wykonano nowe ławki a małżeństwo Laurencja i Marek Kaszyccy z Lublina przeprowadzili regotyzację cudownej figury, polegającej na usunięciu rokokowo-barokowych uzupełnień w zewnętrznym wyglądzie.

Dnia 3 IX 1972 r. odbyła się uroczystość koronacji Madonny, której dokonał Prymas kardynał Stefan Wyszyński w asyście biskupa chełmińskiego Bernarda Czaplińskiego i generała zakonu kapucynów o. Paschalisa Rywalskiego. Obecnych było około 20 biskupów i 300 kapłanów. W 10 rocznicę tego wydarzenia przybył do Rywałdu arcybiskup Józef Glemp, który odsłonił tablicę pamiątkową, ufundowaną przez kapucynów.

Przeszło 600-letnia udokumentowania źródłowo obecność cudownej figury Matki Bożej w Rywałdzie Królewskim stawia ten niewielki ośrodek kultu maryjnego w rzędzie najstarszych sanktuariów maryjnych w Polsce.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.